

TARIX FANINI O‘QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING ROLI

Xusanov Kamoliddin Umaraliyevich

Surxondaryo viloyati

Uzun tumanidagi 6-A.F.CH.O‘.S.M.U.O‘.T. maktabi o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada tarix fanini o‘qitishda pedagogik texnologiyalarning roli borasida fikr-mulohazalar keltirilgan. Shuningdek, maktab o‘quvchilarining tarix sohasiga qiziqishining ortishiga yordam beruvchi metodlar tasnifi keltirilgan.

Kalit so‘zlar: *Tarix, pedagogik texnologiyalar, xronologik ketma-ketlik, innovatsiya, tarixiy hodisalar.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлены мнения о роли педагогических технологий в преподавании истории. Также представлена классификация методов, помогающих повысить интерес школьников к области истории.

Ключевые слова: *История, педагогические технологии, хронологическая последовательность, новаторство, исторические события.*

ABSTRACT

This article presents opinions on the role of educational technologies in teaching history. A classification of methods that help to increase schoolchildren's interest in the field of history is also presented.

Key words: *History, pedagogical technologies, chronological sequence, innovation, historical events.*

KIRISH

Yangi O‘zbekistonda Vatan tarixini o‘rganish, o‘tmishdagi xatolardan saboq chiqargan holda kelajakda ularga yo‘l qo‘ymaslik borasida hozirgi kunda katta ishlar amalga oshirilmoqda. Zero tarixiy xotirasiz kelajak bo‘lishi mumkin emasligini tarixning o‘zi isbotlab turibdi. Shu nuqtai nazardan bugungi kunda barcha ta‘lim muassasalarida tarix fanini o‘qitishga e‘tibor kuchayib, bu borada innovatsion metodlar va pedagogik texnologiyalarning samaradorligini oshirishga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Bunda tarixiy voqea va hodisalarni o‘quvchiga ta‘sirli tarzda ochib berish muhim sanaladi. Tarix fanini o‘qitishda pedagogik texnologiyalar, yani texnologik vositalar va usullar o‘qituvchilar uchun muhim rol o‘ynaydi hamda yangi yondashuvlar va imkoniyatlarni o‘quvchilarga taqdim etishda yordam beradi. Bu texnologiyalar o‘quv jarayonini yanada qulay va samarali qilishda yordam beradi.

Masalan, interaktiv darsliklar, onlayn ma'lumotlar va darslarni internet orqali olib borish imkoniyatlari o'quv jarayonini yanada qiziqarli bo'lishga yordam beradi¹.

Pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning diqqatini jalb qilish, ularni motivatsiyalash va ma'lumotlarni o'rganishlarini rag'batlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bunday vositalar va usullar o'quvchilarga eng so'nggi texnologik imkoniyatlardan foydalanishni o'rgatadi va ularni dunyodagi yangiliklarga ega bo'lishga tayyorlaydi. Bundan tashqari, pedagogik texnologiyalar o'qituvchilar uchun darslarini tuzish va boshqarishda ham yordamchi bo'ladi. Masalan, darslar va vazifalar uchun interaktiv platformalar, elektronik sinovlar va baholash tizimlari, o'quvchilarga vazifalarni tezkor bajarish va ularni baholashda yordam beradi².

MUHOKAMA VA NATIJALAR.

Shuni alohida qayd etish lozimki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va o'qitish metodlaridan foydalanmasdan turib, tarix darslarida o'quvchilarning bilish qobiliyatini rivojlantirish, aqliy faoliyatini faollashtirish mumkin emas. Zamonaviy texnologiyalarni o'rganib, faol tatbiq etish orqali o'quv mashg'ulotlari samaradorligini oshirib, pedagogik faoliyatda ijobiy natijalarga erishish mumkin. Tarix darslarida quyidagi texnologiyalardan foydalanish maqsadga muvofiq:

Muammoli ta'lim texnologiyasi;

O'yinli ta'lim metodlari va texnikasidan foydalanish;

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.

O'qituvchi bu texnologiyalardan guruhlarining tayyorgarlik darajasi va o'zining ish tajribasidan kelib chiqib foydalanishi lozim.

Bugungi kunda muammoli ta'lim deganda o'qituvchi rahbarligida muammoli vaziyatlarni yaratish va ularni hal qilish bo'yicha talabalarning faol mustaqil faoliyati, natijada bilim va ko'nikmalarni egallashni o'z ichiga olgan darslarni tashkil etish tushuniladi. Muammoli ta'lim muammoli vaziyat yaratishga asoslanadi. Muammoli ta'lim texnologiyasidan foydalanish samaradorligi ko'p jihatdan uni amalga oshirish bosqichlariga rioya qilishga bog'liq:

1) muammoning bayoni;

2) gipotezalarni taklif qilish;

3) Gipotezalarni faktlar, hujjatlar, misollar bilan tasdiqlash;

4) Muammoni hal qilish uchun xulosalar³.

¹ Бедулина, Г.Ф. Интерактивные методы преподавания социально-гуманитарных дисциплин <http://www.pacademy.edu.by/public/academ.phtml?l&page=yanushevich.htm>

² Беспалько, В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М., 1995. – С. 18.

³ Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar vositasida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009. – B.104.

Masalan, Jahon tarixi darolarida quyidagicha muammoli savol tugʻiladi: “Rossiya deyarli 250 yil davomida Oltin Oʻrdaga oʻlpon toʻladi. 1380-yildagi rus qoʻshinlarining muvaffaqiyatini qanday izohlash mumkin? Keyin D. Donskoy tavsifi beriladi va bir qator muammoli savollari taklif etiladi:

- 1) Nega Mamay Rusga qarshi yurishni boshlashga shoshildi?
- 2) Nima uchun knyaz D. Donskoy jang maydoni sifatida Kulikovo dalasini tanladi?
- 3) Nima uchun D. Donskoy Donni kesib oʻtishga qaror qildi?
- 4) D. Donskoy qanday taktikadan foydalangan?
- 5) Ruslarning muvaffaqiyatini qanday izohlaysiz?
- 7) Kulikovo jangining ahamiyati nimada?

Endi oʻquvchilar bir qator yoʻnaltiruvchi savollarni koʻrib chiqib, asosiy muammoli savolga javob berishga tayyor boʻladilar⁴.

Albatta, muammoli savolning yechimi qaysidir bosqichda boshi berk koʻchaga kirib qolgan boʻlsa, oʻqituvchi oʻquvchilarni toʻgʻri yoʻlga yoʻnaltirishi kerak. “1917 yil oktabr inqilobi” mavzusini oʻrganayotganda ham xuddi shunday talabalarni dars davomida javob berishi kerak boʻlgan muammoli savolni mustaqil ravishda hal qilishga yoʻnaltirish mumkin. Oktabr inqilobi yuzaga kelishining asosiy sabablarini aniqlash muammoning haqiqiy yechimini topishga imkon beradi. Savolga javob olish uchun talabalar mavzuni oʻrganish jarayonida 1917-yilgi inqilobning sabablari, vazifalari, mohiyati va harakatlantiruvchi kuchlarini aniqlashlari kerak boʻladi. Topshiriqni bajarib, talabalar boshida berilgan savolga javob berdilar.

Guruhli taʼlim texnologiyalari ham tarix fanini oʻqitishda samarali usullardan boʻlib, unda muayyan muammoni birgalikda hal qilish uchun guruhni bir necha kichik guruhlarga vaqtincha ajratish talab qilinadi. Oʻquvchilarga muammoni muhokama qilish, uni hal qilish yoʻllarini izlab topish va topilgan umumiy natijani taqdim etish uchun taklif qilinadi. Ishning ushbu shakli individual xususiyatlarni hisobga olishni taʼminlaydi va kollektiv kognitiv faoliyat uchun koʻproq imkoniyatlar ochadi. Guruh ishining texnologik jarayoni quyidagi elementlardan iborat boʻlishi mumkin:

1. Guruh vazifasini bajarishga tayyorgarlik:
Kognitiv vazifaning bayoni (muammoli vaziyat).
Ishning ketma-ketligi boʻyicha koʻrsatma.
Guruhlarga didaktik materiallarni taqsimlash.
2. Guruh ishi:
- topshiriqlarni yakka tartibda bajarish.

⁴ Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии. Ярославль, 1998. – С.91.

- individual ish natijalarini guruhda muhokama qilish.
- Guruhning umumiy topshirig'ini muhokama qilish (izohlar, qo'shimchalar, umumlashtirishlar).

- Guruhdagi topshiriqni yakunlash.

3. Yakuniy qism.

- Guruhlarda ish natijalari haqida hisobot berish.

- Kognitiv vazifani tahlil qilish, aks ettirish.

- Guruh ishi va berilgan vazifaga erishish haqida umumiy xulosa⁵.

O'yin mehnat va ta'lim bilan birga inson faoliyatining asosiy turlaridan biridir. Qadim zamonlardan beri odamlar o'yinlardan o'rganish usuli sifatida foydalanganlar. O'yin pedagogikada ham keng qo'llaniladi.

Tarix darslarida ham o'yinli ta'lim texnologiyalaridan quyidagi hollarda foydalanish mumkin:

Darsning bir qismi sifatida (xronologiya va atamalar bilan ishlashda).

Lug'at lottosi: doskaning bir tomoniga so'zlar, ikkinchi tomoniga ma'nolari yoziladi. O'zaro mos keluvchi so'z va ma'nolarni bir-biri bog'lash talab qilinadi. Qaysi jamoa buni tezroq qiladi?

Lug'at auksioni: o'quvchilarga bir mavzu bo'yicha so'zlarni: atamalar, nomlar, joy nomlarini topish taklif etiladi. Ko'proq bilganlar g'alaba qozonadi⁶.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, "zamonaviy pedagogik texnologiya" ko'plab elementlarni o'z ichiga olgan murakkab tushunchadir. Bu, birinchi navbatda, o'rta ta'lim uchun bilimlarni o'qitish va egallashning butun jarayonini yaratish, qo'llash va aniqlashga tizimli yondashuvni tashkil etishdir. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'tgan yillardagi o'qituvchilar tajribasiga asoslanadi, mavjud tajribani to'ldiradi va yangilaydi. Har qanday zamonaviy pedagogik texnologiyaning asosiy ajralib turadigan xususiyati uning atrofdagi voqelikka muvofiqligi, natijaga erishishga yo'naltirilganligi va o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilganligidir.

Tarix darslarida zamonaviy ta'lim texnologiyalari va usullaridan hamda axborot texnologiyalaridan foydalanish ijtimoiy jasoratli, talabchan va zamonaviy hayotga moslashgan shaxsni shakllantirish imkonini beradi.

⁵ Бедулина, Г.Ф. Интерактивные методы преподавания социально-гуманитарных дисциплин <http://www.pacademy.edu.by/public/academ.phtml?l&page=yanushevich.htm>

⁶ Беспалько, В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М., 1995. – С. 94.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES):

1. Бедулина, Г.Ф. Интерактивные методы преподавания социально-гуманитарных дисциплин
<http://www.pacademy.edu.by/public/academ.phtml?l&page=yanushevich.htm>
2. Беспалько, В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М., 1995.
3. Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии. Ярославль, 1998.
4. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar vositasida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009.